

خلاصه کتاب: مبانی و مفاهیم در معماری معاصر غرب

دکتر وحید قبادیان

تهیه کننده خلاصه: خسرو زارع دانشجوی کارشناسی معماری

بخش اول: معماری مدرن

فصل اول: مدرنیته

دکتر وحید قبادیان در فصل اول، بخش اول کتاب خود اومانیسم و ریشه های آن را مورد بحث قرار می دهد و می گوید جهان مدرن در مقابل دنیای کهن، منظر متفاوتی از هستی عرضه می دارد که برخاسته از باورهای عقلی و انسان مداری است. دکتر قبادیان در ادامه به نقل قول از دکتر آغاجری می گوید: مدرنیته به مثابه یک دوران تاریخی به عصری می گویند که اومانیسم (انسانگرایی) به معنی فلسفه کلمه ظهور پیدا می کند.

رسانس: رسانس نهضتی هنری، ادبی، فلسفی بود که نقطه عطفی در تمدن غرب محسوب میشد. رسانس در شمال ایتالیا در قرن ۱۴ و ۱۵ میلادی اتفاق افتاد. جنبش رسانس در فلورانس آغاز شد. وساختن گنبد عظیم کلیسای جامع فلورانس توسط فیلیپو برنلکسی اولین معمار عصر رسانس نیز تأکیدی بر آغاز آن بود. خصوصیت اصلی عصر رسانس راسمی توان در انسانگرایی، واقعگرایی و فردگرایی خلاصه کرد. واقعگرایی چنان به هنر تأثیر گذاشت که مزاجیو نقاش فلورانس در نیمه اول قرن ۱۵ پرسپکتیو رادر نقاشی ابداع کرد.

تناسبات ریاضی، همگونی و تقارن که در هنر کلاسیک یونان و روم باستان اهمیت داشت مجدداً در دوران رسانس شکوفا شد. دکتر قبادیان در ادامه این فصل دین پیرایی علم مداری و عصر روشنفکری و در آخر انقلاب صنعتی را مورد بحث قرار داده است. و میگوید: طی ۴ قرن ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۱۹ تغییرات زیر بنایی در جهان بینی دنیای غرب پدید آمد. مقدسات و نامقدسات و بایددها و نبایدها زیر سوال رفت علم لاهوتی تبدیل به علم ناسوتی شد و علوم زمین شناسی، روان شناسی و زیست شناسی و ... مورد تحقیق قرار گرفت. تأکید بر قوه تفکر، واقعیت عینی، کشف قوانین، تجزیه و آزمایش پدید آمد و اختراعات جدیدی را بدنبال داشت کشف ماشین بخار ۱۷۶۹ انگلستان، اولین خط آهن ۱۸۲۵ انگلستان، اولین کشتی بخار ۱۸۰۷ آمریکا و صنایع مربوط به ساختمان نیز همچنین: اولین آسانسور قرن ۱۹ نیویورک، تولید تیر آهن، فولاد و سیمان در قرن ۱۹ ساختمانهایی همچون پل رودخانه سورن (۱۷۷۹-چدنی-انگلستان)، ساختمان عظیم کریستالپالاس انگلستان و برج ایفل فرانسه، خود گواه این انقلاب عظیم بود.

فصل دوم: معماری مدرن اولیه

دکتر قبادیان این فصل را اینگونه آغاز می کند. در انقلاب صنعتی معماری مدرن به صورت یک مکتب معماری با مبانی نظری مدون و ساختمانهای بر اساس اندیشه مدرن از اواخر قرن ۱۹ در آمریکا و اروپا شکل گرفت و دوره زمانی معماری مدرن اولیه از نیمه دهه ۱۸۸۰ تا اوایل جنگ جهانی اول یعنی ۱۹۱۴ بود.

مکتب شیکاگو: (۱۸۸۵ - ۱۹۰۰)

در طی ۲ دهه آخر قرن ۱۹ اولین ساختمانهای مدرن به دور از هرگونه تاریخ گرایی و تزئینات در شهر شیکاگو ساخته شد و ساختمانهای بلند مرتبه در معماری ظهور کردند. لویی سالیوان از معروفترین معماران این سبک بود و شعارش Form Follows function فرم تابع عملکرد (از شعارهای محوری معماری مدرن) بود مکتب شیکاگو منشوری اولیه را برای معماری مدرن تنظیم کردند. استفاده از اسکلت فولادی ۲. نمایش ساختار بنا در نما ۳. عدم تقلید در سبکهای گذشته ۴. استفاده کم از تزئینات ۵. استفاده از پنجره های عریض. دکتر قبادیان، هنری هابسون و فرانک لویدرایت را ۲ تن از معماران بزرگ و مرتبط با سبک شیکاگومی داند.

نهضت نو: (۱۸۹۰ - ۱۹۱۰)

Art Nouveau نام سبکی بود در اروپا که ابتدا هنرهای تزئینی و در معماری بین سالهای ۱۸۹۰ تا ۱۹۱۰ ادامه داشت و اصول فکری پیروان این سبک: ۱. انتقاد شدید از اشیاء و مکتب های تقلیدی ۲. جدایی از گذشته ۳. هنر مناسب زمان ۴. استفاده از تولیدات مدرن (فلز) ۵. استفاده از تزئینات و فرمهای طبیعی

ویکتور اورتا معروفترین معمار این سبک بود. (خانه تاسیل در بروگسل) ویکتور گیومارد دیگر معمار نامی این سبک در فرانسه بوده (سر در ورودی متروی پاریس ۱۹۰۰) و معماران دیگری همچون چارلزرنه در انگلستان، اتو وانگر در اتریش. اما شاید بتوان خلاق ترین معمار در این سبک را آنتونی گودی در بارسلون دانست او معتقد بود در طبیعت هیچ خط مستقیمی وجود ندارد و کلیسای ساگرافامیلیا در بارسلون اثر اوست.

جنبش فتوریسم: (۱۹۱۳ - ۱۹۱۶)

انقلابی ترین نگرش نسبت به جهان مدرن و مقتضیات و خصوصیات در جنبش فتوریسم در ایتالیا پیش از جنگ جهانی اول بوده بنیانگذارش نقاش ایتالیایی فیلیپپو توماسو بود: (ما تأکید می کنیم زیبایی جهان توسط زیبایی جدید به نام سرعت غنای فزون تری خواهد

یافت). در مدت کوتاهی نویسندگان، موسیقی دانان، مجسمه سازان معماران و... به این جنبش گرویدند (دیگر آسانسورها نباید به همچون سوراخهای کرم در گوشه راه پله ها پنهان شوند و خود قفسه راه پله بدلیل بلااستفاده بودن باید حذف شود) و... شروع جنگ جهانی اول آغازی بود بر پایان جنبش فتوریسم. عمر جنبش فتوریسم کوتاه بود و هیچ ساختمان مهمی در این سبک بنا نشد.

فصل سوم: معماری مدرن متعالی (۱۹۱۹ - ۱۹۴۵)

معماری مدرن متعالی یا به عبارتی اوج معماری مدرن در بین دو جنگ جهانی اول و دوم در اروپا آمریکا بود معماران معروف این سبک و البته گروپویوس، میس، واندته رته، لوکوربوزیه بودند که سعی در قطع کردن وابستگی معماری مدرن به گذشته و تاریخ گزایی داشتند آنها خواهان جایگزینی تکنولوژی و عملکرد به عنوان منبع الهام معماری شدند، گروه دیگری همچون رایست، آلوار آلتو خواهان استفاده از امکانات مدرن برای رسیدن به یک معماری همگون با طبیعت شدند. دکتر قبادیان در ادامه این فصل مدرسه با هاس و کانستر اکتیویسم که خاستگاه آن شوروی بود را مورد تحلیل قرار می دهد. کانسترا کنیویسم در بین عده ای از نخبگان که شامل نقاشان معماران و مجسمه سازان بوده آنها همچون فتوریست ها اعتقاد به تکنولوژی و صنعت و عملکرد داشتند.

معماری ارگانیک

بینش معماری ارگانیک ریشه در فلسفه رمانتیک دارد. معماری ارگانیک در آمریکا در قرن ۱۹ توسط فرانک فرنس ولوبی سایوان شکل گرفت. اوج شکوفایی این نظریه در نیمه اول قرن ۲۰ در طرحها و نوشته های فرانک لویید رایست است. رایست معماری ارگانیک را در ۹ عبارت تعریف کرد. (۱) طبیعت (۲) ارگانیک (۳) شکل تابع عملکرد (۴) لطافت (۵) سنت (۶) تزئینات (۷) روح (۸) بعد سوم (۹) فضا. شاهکار معماری رایست و نظریه ارگانیک را می توان در خانه آبشار ایالت پنسیلوانیا در آمریکا دید.

فصل چهارم: معماری مدرن متاخر (۱۹۴۵ - ۱۹۷۲)

این دوره را می توان بعد از جنگ جهانی دوم تا اوایل دهه هفتاد محسوب کرد. در این زمان بسیاری از معماران بزرگ دوران معماری اولیه و متعالی همچون رایست، لوکوربوزیه، میس و گروسیوس زنده بودند و کماکان فعال بوده و نقش بسزایی در شکل گیری معماری آوانگارد داشتند. رایست همچنان معروفترین و مهمترین معمار آمریکا شناخته می شد. و تنها معماری است که در هر دوره معماری مدرن با شهرت جهانی بوده (موزه گوکنهایم در آمریکا در این دوره اثر اوست) و لوکوربوزیه به عنوان استاد مسلم و نظریه پرداز اصلی معماری مدرن در این دوره از عقاید دهه ۲۰ و ۳۰ خود در معماری فاصله گرفت. کلیسای نوتردام در پاریس نیز خود گواه این ادعاست.

بروتالیسم

بروتالیسم نیز در این دوره ظهور کرد و لوکوربوزیه و یک زن و شوهر معمار انگلیسی در پدید آوردن آن سهیم بودند. جیمز استرلینگ پل رودولف از دیگر معماران این سبک بودند. دانشکده هنر و معماری در نیویورک آمریکا در سبک بروتالیسم توسط پل رو دولف طراحی شد. میس را شاید بتوان تنها معمار مدرن محسوب کرد که ساختمانهای مکعب شکلش از شیشه و فولاد را به زیبایی تا پایان عمر خود طرح کرد. فیلیپ جانسون معمار آمریکایی در معرفی میس به جامعه آمریکا و نامگذاری سبک میس به نام سبک بین الملل سهم بسزایی داشت. دیگر چهره معروف معماری مدرن لویی کان بود که از او می توان به عنوان حلقه بین معماری مدرن و پست مدرن نام برد. خانه شیشه ای - فیلیپ جانسون - آمریکا، فرودگاه بین المللی والاس در آمریکا و اوپرای سیدنی - یورن اتس در استرالیا نمونه های بارز سبک مدرن متاخر است.

بخش دوم: معماری بعد از مدرن

فصل پنجم: پست مدرنیته

دکتر قبادیان معتقد است اگر فلسفه روح زمان و معماری کالبد زمان است، با عوض شدن روح زمان کالبد زمان هم عوض می شود. به همین خاطر در ابتدای هر بخش ابتدا موضوع فلسفه و سپس معماری را مورد بحث قرار می دهد. پست مدرن در فارسی به معنای فرامردن و پسامردن ترجمه شده که منظور شرایط بعد از مدرن و بامرحله تاریخی بعد از مدرن است. دکتر قبادیان نظریات پست مدرنیسم و نقد آن از مدرنیسم را قابل بررسی دانسته و ایدئولوژی، کثرت گرایی - تاریخ رسانه - زبان و در انتها تکنولوژی را مورد بحث قرار می دهد. تاکید بر علم و تکنولوژی، همواره از شاخصه های اصلی مدرنیسم بوده. شعارهای معماران مدرن از ابتدا سالیوان: فرم تابع کار کرد. آدولف لوس: تزئینات جنایت است: لوکوربوزیه: خانه ماشینی برای زندگی و... را مطرح کردند. اگر چه پست مدرنیسم اهمیت تکنولوژی را نفی نمی کند ولی نگرش بسیار متفاوت به آن است که مدرنیسم می گوید.

فصل ششم: معماری پست مدرن (۱۹۶۵ - ۱۹۸۵)

از دهه ۶۰ میلادی موضوع پست مدرن در معماری بصورت یک سبک مهم مطرح شد. آغازگر این جنبش کسی نبود مگر یکی از شاگردان لویی کان به نام رابرت ونتوری. وی در سال ۱۹۶۶ کتابی به نام پیچیدگی و تضاد در معماری به رشته تحریر آورد که این کتاب را مهمترین کتاب بعد از سال ۱۹۲۳ به سوی یک معماری نوین لوکوربوزیه می دانند. ونتوری در جواب شعار میس (کمتر بیستر است). می گوید کمتر کسل کننده است. چالز مور دیگر معمار پست مدرن نیز در جواب میس می گوید: بیشتر بشر است. دکتر قبادیان در ادامه می گوید:

اگر برای لوکور بورزیه معبد پارتون با مجموعه ای از ابهام و سطوح از پیش طراحی شده و قواعد و تناسبات ریاضی نماد بوده برای ونتوری نه فرمولهای از قبل تعیین شده بلکه شهرکهای دامنه کوهپایه ای ایتالیا که بر اساس نیاز مردم و شرایط اقلیمی بنا شده ملاک است. ونتوری سبک بین الملل را کاملاً مردود می داند و به جای آن معتقد به زمینه گرایی است.

معماری پست مدرن مسائل رابه صورت زیر خلاصه کرده: (۱) خصوصیات فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و... (۲) خصوصیات شهری، خیابان، میدان، کوچه، و... (۳) شرایط اقلیمی، رطوبت، سرما، گرما، جنگل و... (۴) نحوه زندگی روزمره اهالی ساختمان، نیازها، عاداتها، و...

خانه مادر و نتوری اولین ساختمان ساخته شده به سبک پست مدرن و نماد این معماری است یکی دیگر از طرحهای محوری پست مدرن، میدان ایتالیا توسط چارلز مور، معمار فقیه و رئیس اسبق دانشکده معماری دانشگاه معروف V.C. L. A انجام شده در ادامه قیادیان به پست مدرن سفید اشاره می کند. می گوید: همزمان با انتقاداتی که از معماران مدرن می شد در سال ۱۹۷۲ معمارانی همچون پیترو اینزمن، جان هیداک، و ریچارد میر و چند تن دیگر کتابی به نام ۵ معمار چاپ کردند آنها در واقع ادامه دهندگان راه معماری مدرن بودند و معماری آنها به پست مدرن سفید ویا نئو مدرن شهرت یافت. ساختمان آنتیوم در آمریکا اثر ریچارد میر نمونه ای از آن سبک (پست مدرن سفید) است.

فصل هفتم: معماری های - تک اکو - تک (۱۹۷۲ -)

این سبک فرزند خلف معماری مدرن است. اگر معماران مدرن در طرحهای خود ماشین را به نمایش می گذارند معماران های تک داخل ماشین و اجرای آن را. برج ایفل در سال ۱۸۸۹ ساختمان ایده آل و آرامانی معماری های تک است. (۱) بینش پوز پیتوسیم و خوشبینی در علم و پیشرفت علمی و تکنیکی (۲) نمایش تکنولوژی به عنوان عصاره و دستاورد عصر جدید (۳) نمای پروسه ساخت (۴) شفاف نمودن لایه لایه کردن و نمایش حرکت در ساختمان (۵) نمایش ساختار اجزاء درون بنا (۶) استفاده از رنگ روشن و ساده (۷) سازه و ساختار به عنوان تزئینات (۸) استفاده از اجزاء کششی سبک (۹) جدا کردن بخشهای سرویس دهنده از قسمت سرویس شوند (۱۰) طراحی بام به عنوان نمای پنجم ساختمان. اینها اصولی فکری سبکی به نام های-تک در معماری بود که در سال ۱۹۷۱ همراه با طراحی مرکز ژرژ پمپیدو پا به عرصه وجود گذاشت بر خلاف تصور عمومی آنها به تاریخ علاقه مند بودند و خود را جدای آن نمی دانستند. ریچارد راجرز یکی از پایه گذاران و نظریه پرداز اصلی این سبک بشمار می رفت (طراح مرکز ژرژ پمپیدو)، نورمن فاستر نیز یکی از معماران این سبک بشمار می آید و برج هزاره توکیو، فرودگاه چک لپ کک در هنگ هنگ آثار اوست.

اکو - تک: پس از انتقاداتی که به های-تک راجع به استفاده بی اندازه از تکنولوژی آنها بر آن شدند که به موازات طبیعت برای بهره برداری هر چه بیشتر از امکانات محیطی و تامین آسایش تلاش کنند و معماری اکو-تک (اکولوژی + تکنولوژی) معماری جدید آنها بوده و تکنولوژی در مقابل طبیعت قرار نداشت. بلکه به موازات آن بوده نرم فاستر با طراحی گنبد پارلمان آلمان (رایشتاگ) خود را به نام آورترین معمار این سبک معرفی کرده است. ریچارد راجرز نیز یکی دیگر از معماران این سبک بود دفاتر درآمد در انگلستان اثر اوست.

فصل هشتم: معماری نئوکلاسیک (۱۹۸۰ -)

دکتر قیادیان در این فصل معتقد است معماران کلاسیک همچون پست مدرن توجه به گذشته دارند. معماران نئوکلاسیک معتقد هستند که (نظامهای کلاسیک الهامات آسمانی و مقدس هستند) پس تغییر دادن آنها صحیح نیست. (معماری یونان و روم باستان). می توان گفت ساختمان نئوکلاسیک پوسته ای کلاسیک روی املانات مدرن است. برادران لئون کریر و راب کریر - آلن گرینبرگ از معماران مهم این سبک هستند معماران این سبک معماری کلاسیک را یک معماری لایزال و بی زمان می دانند. مجموعه مسکونی ریچموند در لندن و خانه بیلاقی در آمریکا از نمونه های بارز این سبک هستند. فیلیپ جانسون معمار مدرنیست و بعد پست مدرنیست خانه تئاتر جدید در آمریکا را به این سبک می سازد.

فصل نهم: معماری دیکانسراکشن (۱۹۸۰ - ۱۹۹۰)

دیکانسراکشن در فارسی به معنای ساختار شکن - شالوده شکن است. دیکانسراکشن یک نگرش چند وجهی و چندمعنایی به دال و مدلول و هر نوع متنی دارد. مبانی آن مستقیماً از فلسفه دیکانسراکشن استخراج شده مکتب دیکانسراکشن یکی از شاخه های مهم فلسفه پست مدرن است. پیترو اینزمن می گوید: معماری امروز باید مدینه فاضله در شرایط امروز پیدا کند. و معماری باید در هر زمان و مکان اکتونیت داشته باشند. وی طراح مرکز وکسنر برای هنرهای بصری ۱۹۸۲ در شهر کلومبوس آمریکا بوده است.

از دیگر معماران این سبک: فرانک گهری (موزه بین المللی ویترا در آلمان، موزه و تئاتر هوا فضا در لوس، آبس و...) زاهای جدید (ایستگاه آتش نشانی در ویلم رابین، آلمان) و رم کولهاس و برنارد چومی نام برد.

معماری دیکانسراکشن به عنوان یک سبک فراگیر جهانی عمر کوتاهی حدود یک دهه داشت ولی تاثیری بنیادین و شگرف بر شیوه طراحی در شیوه طراحی داشته و به عنوان پیش زمینه معماری فولدینگ و پرش کیهانی بود است.

فصل دهم: معماری فولدینگ (۱۹۹۰ - ۱۹۹۵)

فولدینگ بدنبال تعدد است می خواهد سلسله مراتب از بین برود. فولدینگ یعنی چین ولایه یعنی لایه های هزار تو همه چیز در کنار هم. هیچ اندیشه ای بر دیگری ارجحیت ندارد همه چیز افقی است. فولدینگ عمودگرایی، طبقه بندی و سلسله مراتب را مردود می داند. پیترو اینزمن در این سبک نیز فعالیت داشته مرکز گردهمایی کلمبوس در آمریکا اثر اوست. در ادامه دیگر معماران دیکانسراکشن همچون زاهای جدید فرانک گهری و فلیپ جانسون نیز به این سبک روی آوردند.

معماری فولدنیگ را معماری نئوباروک نیز می نامند. پیتر آیزمن به عنوان بانی طرح فلسفه فولدنیگ در حوضه معماری، واژه Weck fore یا فرم ضعیف را مطرح کرده فرمی که قابل انعطاف است و خود را با شرایط محیط وفق می دهد. خانه لویس در آمریکا توسط فرانک گهری و فلیپ جانسون خانه ایمندورف در آلمان اثر پیتر آیزمن نمونه های خوب این سبک هستند.

فصل یازدهم: معماری پیدایش کیهانی - غیر خطی (۱۹۹۵)

معماران سبک دیکانسر اکشن در اوایل قرن ۱۹ به سوی فولدینگ روی آوردند. آنها در روند شکل گیری موضوعات علمی و فلسفی جدیدتر، حرکت علمی فلسفی جدید در معماری را در اواخر دهه ۱۹۷۰ با مبحث دیکانسر اکشن شروع شد ادامه دادند. دکتر قبادیان در ادامه نظریه آشفتگی، هندسه ناقلیدسی فراکتال، نظریه پیچیدگی را مورد بحث قرار داده و بعد به معماری پرش کیهانی می پردازد و می گوید:

چالز چنگز شخصی بود که نظریات جدید علمی و فلسفی را وارد حوضه معماری نمود وی مبانی نظری معماری پرش کیهانی را در سال ۱۹۹۵ مطرح کرد. به عقیده چنگز فرم تابع سنت است. در جهان مدرن فرم تابع عملکرد بوده و در جهان کنونی فرم تابع دیدگاه جهانی باید باشد. فیلپ اندرسون در مقابل شعار میس کمتر بیشتر است می گوید بیشتر متفاوت است. بدین معنی که جواب $2 + 2$ لزوماً ۴ نیست. معمارانی همچون پیتر آیزمن، فرانک گهری، مبانی نظری خود را بر اساس مباحث علمی جدید مطرح شده بنا نهادند موزه گوگنهایم در اسپانیا اثر فرانک گهری، ساختمان ماکس راینهاارت هاوس توسط پیتر آیزمن و بخش الحاقی یهودی به موزه برلین توسط دانیال لیبسکیند نمونه های خوبی از این سبک بشمار می آیند. چنگز ضوابط معماری پرش کیهانی را در ۸ بند می شمارد (۱) ساختمان مجاور طبیعت با استفاده از گفتمان طبیعی (۲) نمایش مبدا کیهانی سازماندهی خودی ظاهر شدن و پرش به یک سطح بالاتر یا پائین تر (۳) عمق سازماندهی، چند ظرفیتی پیچیدگی و رمز آشفتگی (۴) تجلیل از گوناگونی، تنوع و دگرگونی و خصوصاً سیستم های تشدید کننده تباین (۵) ایجاد گوناگونی از طریق روشهای تکه چسبانی (کولاز) خوشه چینی انقلابی، و روی هم قرار دادن (۶) تصدیق زمان و برنامه اجباری آن که شامل ضرورت شناخت چرخه طبیعی و کثرت گرایی سیاسی است (۷) بیان این موضوعات به صورت نشانه های ۲ گانه یعنی نشانه های زیبایی و نشانه های ایده ها (۸) توجه به علم خصوصاً علم معاصر در مورد مباحث نشانه های کیهانی

نکته حائز اهمیت این که معماران سبک پیدایش کیهانی به احتمال قریب به یقین در چارچوب ضوابط کنونی شناخت انسان از خود و جهان پیرامون نیز مکث نخواهد کرد. آنها طرحهای خود را با پدیده های جدید در علم و فلسفه در هر مرحله وفق خواهند داد.

تذکر نویسنده خلاصه کتاب:

دکتر قبادیان در ۱۱ فصل کتاب پر مطلب خود انواع نگرشها شعارها نقل قولها فلسفه ی حضور و شکل عناصر را توضیح داده که بنظر اینجانب مهمترین متون در این کتاب همان فلسفه ی حضور و شکل عناصر در معماریست.

ولی ما (معماران ایران زمین) همه چیز را از یاد برده ایم!!!!...

متشکرم

خسرو زارع سنگ سفیدی

1390/01/16